

.....
: MÚSICA OBLIDADA A L'ARXIU DE LA CORPORACIÓ MUSICAL PRIMITIVA D'ALCOI
: EL LLEGAT DEL DR. RAFAEL SANUS AURA, PREVERE

A Enrique Luis Sanus i familia

Una talla de Sant Rafael del segle XVIII o el blanc solideu de Sant Pius X estan entre els objectes heretats per la família, llegat més o menys conegut de mossèn Rafael Sanus. Els ex-libris en algunes obres llatines a la biblioteca de la Col·legiata de Xàtiva o els papers de música de La Primitiva d'Alcoi, son més desconeguts, però igualment testimoni de la talla pia, intel·lectual i humana d'aquest prevere alcoià, doctor en teologia, llatinista, escriptor i bon orador, que vaticinà al batejar al seu renebot amb el nom de l'arcàngel que seria capellà, quedant-se curt, doncs va arribar a bisbe.

D'entre les vora 600 obres de caire religiós que s'hi conserven a l'arxiu de la Corporació Musical Primitiva d'Alcoi hi han tres. una *Salve Regina* de Pasqual Pérez Gascón, una *Pequeña Plegaria Popular a la Ssma Virgen Maria* de José Medina Garcerá i una *Despedida al Patriarca San José* de Camilo Pérez Laporta, que tenen un denominador comú: apareix el nom de Rafael Sanus Aura. El prevere alcoià va exercir de copista musical, va rebre la dedicatòria i també va dedicar una de les peces. Aquest article és un intent d'aproximació a la història que s'amaga darrere d'aquests "oblidats" papers de música i, lògicament, al temps i personalitat de l'home que amb el seu nom els confereix unitat.

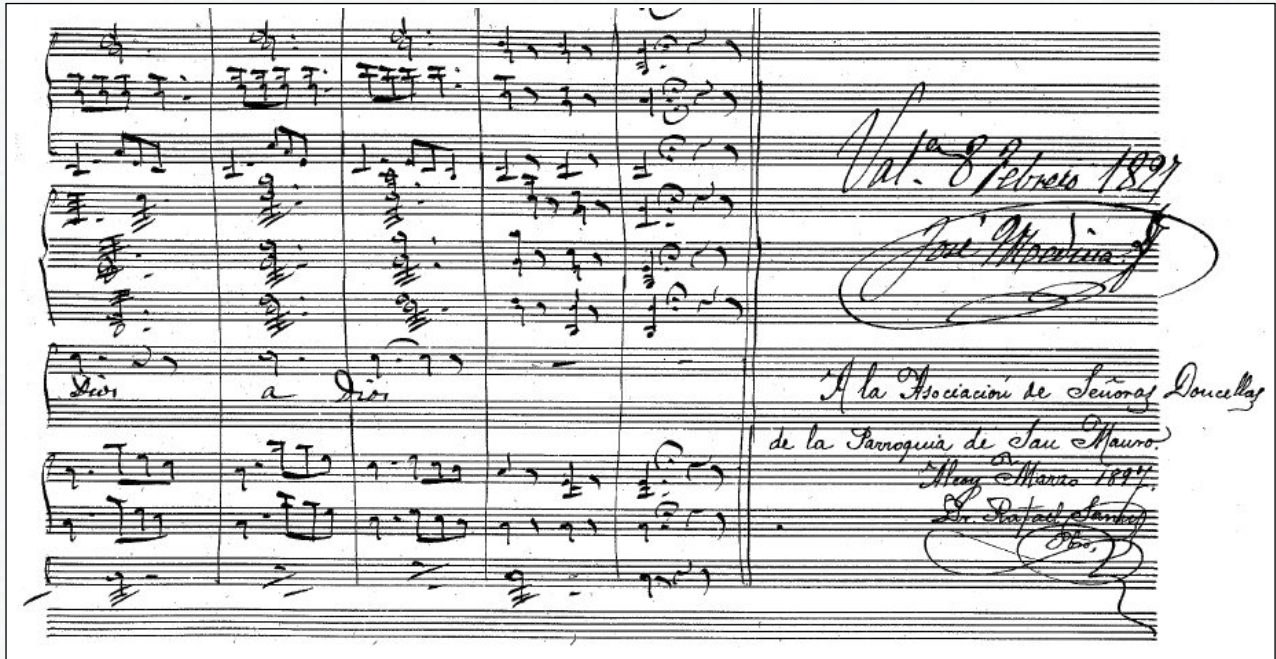

Rafael Sanus signa la còpia de la Salve Regina de Pasqual Pérez Gascón

La **Salve Regina** és una copia manuscrita de cal·ligrafia acurada del propi mossèn Rafael signada al Reial Col·legi del Corpus Christi de València al juny de 1890. Es tracta de la coneguda antífona mariana amb text en llatí, obra escrita per a dos tiples i acompanyament d'orgue en compàs de 3/4, tempo *moderato* i tonalitat de mi menor que canvia a *allegretto* en "Eia ergo advocata nostra..." Només apareix el modo major (sol) una vegada -cap al final-, coincidint amb la lletra "O clemens, o Pia" moment en que l'autor canvia a 4/4 amb la indicació *despacio*, compàs amb el que acabarà l'obra després de tornar al to inicial. Pels fons digitalitzats de la Biblioteca Valenciana sabem que al Patriarca s'hi conserva una còpia signada pel deixeble de l'autor, l'alcoià i també director de La Primitiva, Josep Jordà. ¿Per què mossèn Rafael copiaria esta Salve? A la partitura no hi consta res que ens permeta formar-nos cap opinió al respecte.

Pasqual Pérez Gascón (València 1802-1864) va estar celebrat organista a la catedral i compta amb una important producció molt apreciada, tot i això és la vessant pedagògica la que va tenir una gran influència més enllà de terres valencianes, ja que va escriure un *Metodo de Solfeo y Principios de Canto* que unia el solfeig a la pràctica del cant seguint la línia del francès Bocquillon-Wilhem i que aplicaren a les escoles "normals" o de magisteri arreu Espanya, iniciant-se aquest procés a mitat del XIX a València. (Casares, 2006)

La **Pequeña Plegaria Popular a la Ssma Virgen Maria** és una obra en tres temps *andante sostenuto* – *lento expresivo* – *andante sostenuto*, per a cor popular a una veu, duo de tiples i orquestra formada per flauta, oboè, 2 clarinets, fagot, 2 trompes, 2 trombons, ficle, timbals, violins Iers i segons, viola, violoncel i contrabaix. Escrita en do major – sol major – do major i compàs de 6/8 - 3/4 - 6/8 respectivament i signada per l'autor a València en febrer de 1897. Un mes després mossèn Rafael afegirà una dedicatòria. "A la Asociación de Señoras Doncellas de la Parroquia de San Mauro" i segurament ell mateix copiaria les parts de tiples i orgue que s'hi conserven signades amb les inicials R.S.A.

Darrera pàgina de la “Pequeña Plegaria Popular...” Detall de les signatures.

Sembla un treball propi de novenes, mesos i similars, amb dos moments per a cantar el poble i el central per a escoltar. No hi ha indicació sobre la autoria de la lletra però tenint en compte que l'única còpia coneguda sembla ser la conservada a l'arxiu de la Música alcoiana i donada l'aptitud del nostre protagonista a escriure, no seria gens d'estranyar que fora obra seua.

José Medina Garcerá (Alacant, 1850 – València, 1910)

De petit, escolà de cor a la capella de “El Patriarca” de València on va estudiar cant, orgue i violoncel, posteriorment organista i mestre de capella (1902) a la mateixa església, lloc on es conserva la major part de la seua obra. (Casares, 2006, vol. II pg.93)

Pequeña Plegaria Popular a la Ssma Virgen Maria

I
 Madre amorosa Reyna del cielo
 dulce refugio del pecador
 oye a tus hijas que con anhelo
 himnos te elevan de fe y de amor (bis)
 míranos siempre Madre de amores
 con tus miradas de compasión
 y acoge tiernas las frescas flores
 que te ofrecemos de corazón. (bis)
 Madre amorosa Reyna del cielo
 dulce refugio (bis) del pecador.

II
 Estrella pura y brillante
 de noche le doy serena
 fragante y blanca azucena
 de perfumado pensil
 Pastora amante y divina
 que guardáis siempre amorosa
 tu amada grey venturosa
 en apacible redil
 cobija bajo tu manto
 a tus hijas que te adoran
 y te imploran ante tu trono
 tu bendición maternal
 no dejes nunca que el mundo
 con sus dichas engañosas
 marchite las puras rosas
 de su pecho virginal

III
 Adiós excelsa Madre querida
 adiós de mayo rico vergel
 tus hijas dejan aquí su vida
 como guirnalda de tu dosel
 adiós refugio guía y consuelo
 de quien el triste va siempre en pos
 Reyna y señora de cielo y de tierra
 madre del alma adiós, adiós. (bis)

L'associació de “Señoras Doncellas” fundada al 1824 en la Parroquia -Santa María- tenia com objecte “reparar la indiferencia y descuido en recibir a Jesús Sacramentado” i era complementària de la anomenada “de Jóvenes Solteros, que con el mismo fin de la antedicha estaba ya instituida desde tiempo inmemorial”(Vilaplana, 1977, p.440). En data no coneguda es traslladaria a Sant Maure i/o obriria una secció a la segona parròquia d'Alcoi.

Medalla de l'associació de "Señoras Doncellas". Col·lecció de F. Sellés

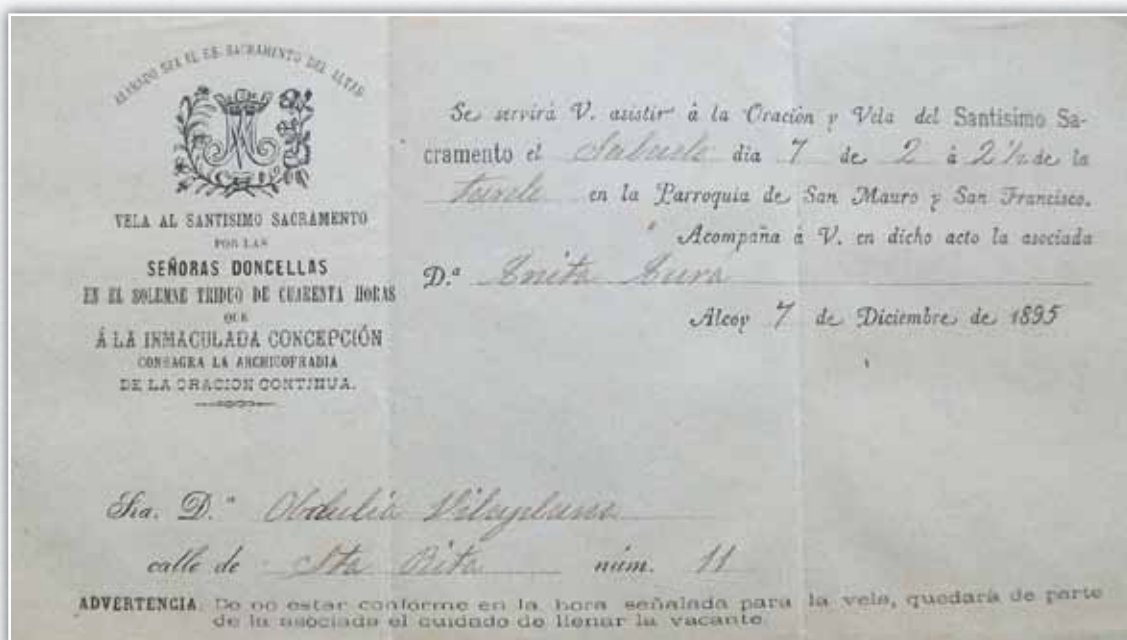
Pel llibre del comptador de la Música -Evaristo Candela¹-, que arreplega dades de la darrera dècada del XIX, sabem que la Capella i Orquestra Primitiva participaven habitualment en les funcions religioses d'aquesta associació. Concretament, Candela registra uns mesos després de la dedicatòria els músics i cantors que van participar contractats en dos ocasions -missa i reserva- el mateix dia 26 de maig, dijous -Solemnitat de l'Ascensió- d'aquell llunyà 1897. A la missa assistiren 40 membres+tiples+director i a la reserva 26+tiples+director+organista. Els tiples eren xiquets, educands a la Música i pel que podem deduir rebrien en grup la gratificació que corresponia a un músic.

Tot un èxit al dir de la "Revista Católica de Alcoy" que publica el 29 de maig de 1897:

"Solemnisimos y sobre manera esplendorosos han sido los festejos dedicados por la piadosa Asociación de Sras. Doncellas, establecida en la Parroquia de S. Mauro y S. Francisco, a su excelsa patrona la Inmaculada Concepción, durante el triduo de Cuarenta Horas que terminó el jueves, festividad de la Ascensión del Señor.

En ese día, como todos los años, tuvo lugar la fiesta principal de la Asociación, en que, entre el rico atavío del templo, la iluminación deslumbradora y arrebatadores cánticos, veíase aquel ferviente coro de centenares de devotas doncellas que se postraban ante el altar santo, para formar su corazón según las virtudes de la Virgen Inmaculada [...]

Al mismo fin fué encaminado el brillante panegirico predicado en la solemne Misa mayor por D. Justo Martínez [...] Por la tarde desempeñó la sagrada cátedra el fervoroso y elocuente orador Dr. D. Rafael Sanus Aura que pronunció una hermosísima oración digna de la justa fama que de orador goza"

Avis de torn de vetlla a l'associada Obdulia Vilaplana. Col·lecció de F. Sellés.

Camilo Pérez Laporta (Alcoi, 1852-1917) dedica dos anys abans de morir, mentre ocupava el pòdium de La Primitiva una **Despedida al Patriarca San José** "A mi querido amigo D. Rafael Sanus Aura, pbro y escrita para ejecutarla el cuarteto de la música 'La Primitiva'. Alcoi, febrero de 1915". Efectivament es tracta d'una obra per a tiple, violí, harmòni i contrabaix que presenta un únic moviment *molto moderato* en re major i compàs de 3/4 musicant una lletra d'autoria desconeguda

Patriarca bendito y glorioso que disfrutas celeste mansión, gran José venerable y glorioso y de Dios predilecto varón...

que té en comú amb altres peces semblants dedicades a Sant Josep la pregària per una bona mort

...por el gozo inefable y divino que tuviste al unirte a María te suplico no me abandones cuando esté en mi última agonía.

Mossèn Rafael en 1915 feia quatre anys que ja era capellà de l'asil, i les *Germanetes* tenen en Sant Josep al patró de la seua congregació. ¿Podia mossèn Rafael encarregar-li al director de La Primitiva que fera una música senzilla -i econòmica amb pocs intèrprets- però rica en emoció? ¿Escriuria ell mateix la lletra o empraria alguna de les que ja cantaven les monges en la seua particular devoció a Sant Josep? De moment són preguntes sense resposta... només suposicions que caben sense esforç en l'ampla personalitat d'aquest prevere alcoià.

Mossèn Rafael Sanus Aura (1868²-1935)

67 anys complicats els que li van tocar viure: des del *Petrolio* i el desastre del 98 fins el clima que ens portaria a la guerra del 36 passant per la del 14. Temps marcats pel que fa a l'Església espanyola per les exclaustacions i desamortitzacions prèvies que van portar a una profunda divisió entre catòlics carlins i lliberals a més d'un creixent anticlericalisme. Anys anteriors al Tractat de Laterà en els que el Papa, perduts els estats pontificis, era considerat per molts un "presoner" al Vaticà.

En aquest context, Rafael Sanus, de 19 anys en tercer de filosofia es presenta a les dures oposicions del Col·legi Seminari del Corpus Christi (El Patriarca) on guanyarà la primera de les tres beques que s'oferiran a l'estiu de 1888, arribarà a doctorar-se en teologia, a més destacarà com orador i llatí. L'arquebisbe, cardenal Sancha el nomenà Secretari de Visita del Patriarca (1895-1931) i ajuntaments com els d'Alcoi o Banyeres el reclamaran per a suplicar a Roma que Sant Jordi continue considerant-se a nivell local com a festa de precepte quan Pius X va reduir el nombre d'aquestes festes.

Home compromès amb el temps que va viure, no va deixar de intervenir en assumptes del món. Així les hemeroteques conserven traces de la seua simpatia pel Partit Catòlic Nacional -una escissió del tradicionalisme que a Alcoi estava encapçalat pel músic i director del setmanari local "Revista Católica", Enrique Juan Merin- i de la defensa a altres tonsurats front als atacs dels lliberals més anticlericals. També la premsa recull la seua filiació, amb altres alcoians com els germans músics Rafael i Emili Pascual -ex director de la Primitiva el primer, beneficiat i organista de Santa Maria el segon- en 1917 al comitè per la neutralitat d'Espanya a la primera guerra mundial.

Des de la vesant pastoral la seua tasca s'inicia a l'octubre de 1894 que cantà la primera missa a la seua parròquia, Sant Maure i Sant Francesc. Serà nomenat confessor de diferents congregacions religioses a Alcoi i Xixona, cosa que fa pressuposar a més d'un robust esperit un talant dialogant i comprensiu.

Mossèn Rafael Sanus Aura amb els atributs de doctor. Foto cortesia d'Enrique Luis Sanus

És reclamat com a Rector Castrense (1901), nomenat coadjutor de Sant Maure (1922) i es vincula a la Creu Roja a més de predicar per tot arreu i mantenir un permanent compromís amb la tasca social de l'Església, a través el Patronat de la Joventut Obrera amb el seu amic mossèn Josep Jordà Cantó i, molt especialment a partir de 1911 amb la capellania de l'asil de les Germanetes dels Ancians Desemparats.

El seu treball acadèmic i com a escriptor és digne de menció, professor de l'escola de segon ensenyament (1896), comparteix espai amb Gonçal Faus, Tomàs Aracil i altres. Publica, generalment pel seu compte, alguns llibres, novenes, etc. entre els que destaquen "*Los Lirios del Carrascal con la Imagen de la Purísima Concepción, Historia documentada de su hallazgo.*" amb tres reedicions i el "*Novenario del beato Juan de Ribera, patriarca de Antioquia y Arzobispo de Valencia*" amb una reedició. I, al 1908 una serie anomenada "Las Parroquias de Alcoy" en la revista local "La Acción Católica". Serà promogut per l'ajuntament al Patronat Hernández que proveïa beques per a estudis de batxillerat i compondrà el, encara a hores d'ara, ofici propi de Sant Jordi a Alcoi.

El setmanari local de propaganda catòlica i social "La Voz del Pueblo" publicava una esquila a tota plana en la primera, anunciant que mossèn Rafael havia marxat a la Casa del Pare, era el dos de novembre de 1935.

JAUME JORDI FERRANDO MORALES

NOTES

- 1 Deu ser Evaristo Candela Mollá, qui figura com a bombiste de la Banda Primitiva al certamen musical de la Fira de Juliol, València-1893.
- 2 En el Padró de 1875, apareix Rafael Sanus Aura nascut el 27/8/1867 fill de Rafael Sanus Giner i Pilar Aura Abad, domiciliats al Carrer Major 16. AMA – Padró de 1875 [en línia pg. 367]. En el padró de 1869, no indica la data però sí que té un any i domiciliat en Sant Maure, 11. AMA [en línia pg. 883]. Per altra banda, quan sol·licita l'ingrés al Patriarca, en juliol de 1888 declara tenir 19 anys. Aquestes dos darreres fonts apunten a l'any de naixement que prenem: 1868.

FONTS

Documentació i testimoni oral d'Enrique Luis Sanus Abad, *ànima mater* del present article.

Col·lecció d'antiguitats de Francisco Sellés Carbonell

Arxiu Municipal d'Alcoi (AMA). Hemeroteca. Padrans digitalitzats <<http://pilot.familysearch.org>>

Arxiu i Biblioteca de la Corporació Musical Primitiva i del Centro Instructivo Musical Apolo

Arxiu de Protocols del Reial Col·legi Seminari del Corpus Christi de València

Catàleg de la Biblioteca Valenciana i del Patrimoni Col·lectiu Valencià < <http://bv.gva.es>>

Biblioteca Nacional d'Espanya. Hemeroteca Digital <<http://hemerotecadigital.bne.es>>

BIBLIOGRAFIA

BLAY i Meseguer, Francesc – SEGURA i Martí, Josep. *Guía Bibliográfica de L'Alcoià-Comtat*. Ajuntament d'Alcoi, 1994

CASARES Rodicio, Emilio. *Diccionario de la Música Valenciana*. Institut Valencià de la Música 2006

VALOR Calatayud, Ernesto. *Diccionario Alcoyano de Música y Músicos*. Lloréns Libros 1988

VILAPLANA Gisbert, José. *Historia Religiosa de Alcoy*. Excma. Diputació Provincial. Alacant 1977